

Pirmas skyrius

Evelina

2001 m. birželis

Džozefo žodžiai pakibę laukia. Įsitveriu į jo ranką, mane ramina jo delno nuospaudų žemėlapis, nagų odelės žemėtos, nes popietę jis sodino svogūnėlius. Mano pirštai virpa jo delne. Ten, kur liečiasi oda, sunkiasi prakaitas.

Mūsų vaikai susėdę priešais ant suzmekusios sofos. Tyli. Dvi lempos arčiausiai mūsų iš po gaubtų skleidžia gelsvą šviesą. Džozefas jas įjungė, nes kambaryje ėmė temti, o niekas nenorėjo nutraukti pokalbio atsistodamas įjungti lubų apšvietimo. Mėnesiena sklinda ant dviejų fortepijonų, sustatytų kabinete, atsispindi nuo dramblio kaulo spalvos klavišų. Langai atviri nakčiai, kuri įsiveržė mums kalbantis, oras užsistovėjęs ir tirštas, pernelyg karštas vėlyvam Konektikuto pavasariui. Vienintelis garsas – viršuje dūzgiantis lubų ventiliatorius ir už posūkio besidriekiančio Bernard Byčo bangų aidas.

Kai vaikai augo, o mūsų namuose tebeveikė „Austrės kriauklės“ užeiga, kavos staliukas buvo užverstas neužbaigtomis dėlionėmis su Naujosios Anglijos švyturiais. Šįvakar jis apkrautas užkandžiais, sūrio gabalėliais, kurie pradėjo blizgėti ir težti; lėkštėse mėtosi nuskabytų vynuogių koteliai ir pavieniai krekeriai. Džozefas liepė man labai nesistengti – bet iš Manhatano atvyko Tomas, o jo mes nematėme nuo Kalėdų. Retas sūnaus apsilankymas suteikė man progą nueiti į naują miestelio vyno ir sūrio parduotuvę. Į tą priešais „Vic’s Grinders“, veikusią nuo tada, kai anūkai buvo maži, ir Džozefas įspausdavo jiems į delnus dolerių banknotus, siųsdamas parnešti į vaškinį popierių suvyniotų sumuštinų pietums paplūdimyje. Džozefas bandė mane atkalbėti, bet aš vis dar galiu rasti kelią, nors dabar judu lėčiau. Užduotis padėjo man susikaupti, mintys nenukrypo į šalį.

Niekas nekalba, laukia, kol Džozefas tęs savo grėsmingą įžangą, – juk dėl to čia ir susirinkome. *Turime jums trims pasakytį svarbų dalyką.*

Violeta, mūsų mažoji, suaugusi moteris, pati turinti vyrą ir keturis vaikus, ant nutrintos sofos sėdi tarp brolio ir sesers. Sofą pervilkau aš pati, kai vaikai išėjo iš namų ir uždarėme užėigą, bet vis tiek anūkai jau išmargino ją neryškiomis dėmėmis, o pagalvėlių užpildas vėl suminkštėjo.

Mūsų vaikai, kaip ir Džozefas, užaugo čia, „Austrės kriauklėje“. Galima sakyti, kad užaugau čia ir aš. Mes su mano broliu Tomiu ir Džozefu buvome neišskiriami, nuolat verždavomės pro tinklines duris, o Džozefo mama, mosuodama prijuoste ir juokdamasi, išprašydavo mus į verandą, kad netrukdytume svečiams. Metai bėgo, ir, nespėjus susivokti, jau mūsų vaikai perpildytame kalendoriuje žymėjo užsakymus, šlavė grindis

ir padėjo man kočioti ir formelėmis spaudyti sausainius pusryčiams. Mūsų anūkai taip pat padėdavo, palydėdavo svečius į kambarius, nutraukdavo nuo virvės saulės išblukintus užvalkalus, sodo žarna plovė smėlį nuo paplūdimio kėdžių krūvos. Viešbutis visada buvo pilnas, veidai šmėkščiodavo kaip radijo garsai, mūsų kuriamo gyvenimo fonas. Net dabar, kai ruošiamės jiems pasakyti, nepajėgiu suvokti, kaip įmanoma viską palikti. Tenoriu pradėti iš naujo, kartu, nuo pradžių.

– Nelengva pasakyti, pasakyti jums. Nežinau, kaip pradėti...

Džozefas užsikerta, stipriai suspaudžia mano ranką.

Džeinė, mūsų vyriausioji, sutelkia dėmesį į mane, jos veido išraiška sunkiai perprantama. Anksčiau savo jausmus ji slėpdavo po sušiauštomis sruogomis. Dabar plaukai sutvarkyti profesionalo, pakirpti ties pečiais – tokia išvaizda dera su kitų žinių pranešėjų įvaizdžiu. Jos laibos galūnės ir ilgas kaklas laikomi privilegija; ji juda su išmoktu grakštumu, kurio trūko nerangiai ištįsusiai paauglei. Neatlaikau jos žvilgsnio, bijau, kad mano veidas išduos, ko jai nepasakau.

Tomas griežtai žvelgia į Džozefą patempęs lūpas. Jie labai panašaus sudėjimo, beveik šešių pėdų ūgio, plaukikų kūno – plačiais pečiais ir siauru liemeniu. Tačiau Džozefo plaukai buvo tamsūs iki pat šešiasdešimties, tik tada ties smilkiniais ėmė retėti ir žilti, o Tomas pradėjo žilti jaunas. Sidabrinės sruogos blykčiojo po absolvento kepure, kai jis baigė Niujorko universitetą; koks tada jis buvo rimtas, šypsojosi tik nuotraukose, net ir šventės dieną. Dabar jo veidas dar liesesnis nei per Kalėdas, ir aš nežinau, ar jiedu su Ana vakarais kartu gamina maistą, ar jis valgo vakarienę vienas prie rašomojo stalo. Jis vilki kostiumą, čia atvyko po ilgos susitikimų su kitais vadovais dienos. Švarką

nusimetė tik dėl alinančio karščio. Net jo prakaitas suvaldytas, laikosi ties plaukų linija, nedrįsdamas prasiveržti ant kaktos.

– Mes su jūsų mama... – Džozefas dvejoja, akys prisipildo ašarų. Nesu tikra, ar jis sugebės ištarti tuos žodžius. – Jūs žino-te, kaip stipriai mes abu mylime vienas kitą, kad visada buvo-me vienas kito gyvenime. Mes jus visus taip pat labai mylime, tikrai, žinokite... tiesiog šiuo metu neįsivaizduojame gyvenimo vienas be kito...

Vos neįsiterpiu, noriu prisiimti kaltę, išgelbėti jį, kad ne jam tektų sudaužyti jiems širdis. Mūsų vaikai, dideli mūsų kūdikiai, graibydavę mane už kelių, trykštantys meile ir poreikiu, verž-davęsi į mano glėbį, ir artumo vis nebūdavo užtektinai, paskui jie išėjo į mokyklą, išvažiavo ir gyveno savo gyvenimus, netu-rinčius nieko bendra su mumis, susirado draugų, darė pasirinki-mų ir klaidų, įsimylėdavo ir išsiskirdavo, jų kūnai buvo iš mūsų kūno ir kraujo, bet vidinis gyvenimas priklausė jiems, o mes su Džozefu taip ir likome čia, dviejų žmonių saloje, sutrikę ir suglu-mę dėl pralėkusių metų.

Jis giliai įkvepia, kaupdamas jėgas.

– Nenorime palikti paskutinio savo gyvenimo skyriaus at-sitiktinumui, kur visiems tenka nelaiminga, niekaip neateinanti pabaiga. Žinau, kad tai supurtys, pats jaučiuosi sukrėstas tai sa-kydamas, mums prireikė laiko su viskuo susitaikyti, bet mano-me, kad tai geriausias sprendimas...

– Ir jis yra... – ragina Tomas, nenustygdamas, nes Džozefas neužbaigė minties.

– Mes planuojame baigti savo gyvenimą po metų. Kitą birželį. Džozefo balsas nutrūksta.

– Palauk, ką tu pasakei? – Violeta išplečia akis.

– Nenorime, kad vienas kuris mirtų anksčiau. Nenorime gyventi vienas be kito... norime patys spręsti, kaip baigsis mūsų istorija.

Paaiškinimas nuskamba švelniai, bet jo balse daug skausmo, jis kaip įmanydamas stengiasi palengvinti jiems mūsų primestą našlą, įvynioti ją į meilės laišką.

– *Ką?* – išspaudžia Tomas.

– Aha, apie ką jūs čia iš viso kalbat? – purkšteli Džeinė ir padeda gėrimą ant stalo, tarsi norėdamas atlaisvinti rankas.

– Šitie metai bus mums paskutiniai.

Neįtikėtina girdėti, kaip Džozefas garsiai ištaria šiuos žodžius, nors juos pirmoji jam pasakiau aš. *Šitie metai bus paskutiniai.*

– Juokaujat. – Džeinė žvilgčioja tai į mane, tai į Džozefą, laukdama paaiškinimo.

– Nejuokaujam, – sakau beviltiškai trokšdama, kad juokautume.

– Aš nesuprantu, – sutrinka Violeta.

– Tuoj paaiškinsime. – Pasilenkiu arčiau jų, atsiremiu į sofos kraštą.

– Susimildami, nes skamba tikrai nekaip. – Tomas atsišlieja į pagalves, traukiasi tolyn nuo manęs.

– Jūsų tėvas ir aš, mes senstame...

– Jums ne šimtas metų! *Dieve*. Jums dar nėra nė aštuoniasdešimties, – prieštarauja Džeinė. – Kiek tau dabar, septyniasdešimt šešeri?

Kitais metais šiuo metu man bus beveik septyniasdešimt septyneri, o Džozefui – septyniasdešimt devyneri, bet šių menkų pataisymų nesivarginu pagarsinti.

– Mes *senstame*, – pakartojau. – Prašau, leiskite užbaigti. – Sutvardau nervus, visi pasiteisinimai, kuriuos repetavome, dabar stringa ant liežuvio, gerklę spaudžia visos būsimos netektys, viskas, ką prarasime, sielvartas, kurį patys kviečiamės. Tomas pasimuisto ant sofos ir siunta. – Mes suprantame, kad ateis akimirka, kai kelio atgal nebebus, kai vienas iš mūsų nebeatpažins kito, kai negalėsime vienas kitu pasirūpinti, kai net neprisiminsime vienas kito. Ir niekaip nesužinosime, kada ta diena išauš, nepavyks gyventi amžinai taip, kaip gyvename dabar. Mes jau pergyvenome savo tėvus, išskyrus mano mamą... ir visi žinote, kaip jai buvo sunku daugelį metų. Nenorime užkrauti tokios naštos jums, nenorime tokios naštos vienas kitam.

– Būtent tam ir yra slaugos namai! Yra protingų sprendimų... – įsiterpia Džeinė, bet aš tęsiu.

– Mes tokio gyvenimo nenorime. Nenorime gyventi iš dalies. Nenorime gyventi vienas be kito, – sakau ir jaučiu, kaip ima trūkti oro.

– Tai rimtai, ką, po velnių, jūs sumanėte? – Tomas sukryžiuoja rankas.

– Sumanėme paskutinius metus, – sako Džozefas. – Paskutinius metus, kuriuos nugyventume kuo turiningiau, paliktume gražių prisiminimų jums ir anūkams, kad išeitume išskėlę galvas, kad jums netektų prisiminti apgailėtinos mūsų versijos.

– Aha, vadinasi, prisimenate, kad turite anūką? – purkšteli Džeinė.

– Aišku, prisimename, – išspaudžiu vos ne vos, grasina pasipilti ašaros. – Mes daug apie tai galvojome.

Tomas išpučia orą pro nosį, kone susijuokia.

– O kaip mes? Ar pagalvojote, ką mes darysime be jūsų?

Violetos priekaišto nepalaiko nei brolis, nei sesuo, tad jis pakimba drėgname vakaro ore.

Džeinės akys laksto nuo Džozefo iki manęs, paskui įsminga į sūrio lėkštę, tarsi ten slypėtų informacija. Matau, kaip ji perkrato faktus, apdoroja tai, ką pasakėme, lygina su tuo, ką ji žino, ir priartėja prie suprantamos *priežasties*.

Džozefas nusišypso liūdniausia savo šypsena, kiek beįmanydamas stengiasi atrodyti stiprus ir užtikrintas, ir tai plėšo man širdį.

– Mes jus visus mylime. Norime, kad šie metai būtų kaip šventė, norime daug laiko praleisti su šeima.

– Šventė? – netikėdamas klausia Tomas. – Suprantu. Gerai. Nesvarbu, kad turiu milijoną klausimų – ar vienas iš jūsų miršta, ar kaip?

Švelniai šypteliu.

– Mes visi mirštame, Tomai.

– Labai gražu, mama.

– Rimtai. Ar jūs mirštate?

Džeinė – skalikė, įsitempusi, atkišusi ausis į sušlamusią žolę. Pasižadėjau nieko jiems nesakyti. Kol kas.

– Mama. – Intensyvus Džeinės dėmesys kutena man pažastis, šviesa pernelyg ryški.

– Mama, – pakartoja Violeta, užuodusi pėdsaką.

Mano diagnozė, patvirtinta po begalės tyrimų, mano tyli, slapta kova turi pavadinimą. Priežastį. Žinau, kas tas atminties, veikimo, galimybės atpažinti save, atpažinti tuos, kuriuos myliu, vagis. Visų baimių šaknis, sutelktas į du žodžius. *Parkinsono*

liga. Vaistai turėtų padėti, bet nepadeda. Liga progresuoja ir agresyvėja taip, kaip gydytojai nenumatė ir negali paaiškinti. Priklausau nelemtam trečdaliui pacientų, kuriems gresia demencija – košmaras, kuris man per gerai pažįstamas. Puvėsių ir baliklio kvapas mamos slaugos namuose, kaip ji šaukė, blaškėsi tarp dešimtmečių, mėtė daiktus, nepažino manęs. Pabaiga, skausmingesnė net už šią.

– Kodėl mums meluojate? – Džeinė sviedžia kaltinimą, ašt-rų kaip peilis prie gerklės.

– Nemeluojame. – Griebiuosi už kilpos, spausdama drebančius pirštus po keliais.

– Na, tikrai nesakote visko.

– Evelina, – pasiduoda Džozefas, – gal jie suprastų...

– Suprastų ką? – Violeta iškart pasisuka į tėvą.

– Džozefai...

– Vis tiek sužinos... – Jo pečius slegia neišsakytų dalykų našta, jo jėgos jau išeikvotos.

– Mes juk viską aptarėme. – Atsispiriu norui jį užčiaupti, nusitempti į kitą kambarį.

– Ką aptarėte? – Violetos akys šaudo tarp mūsų, kaip vaiko, prašančio, kad jam paaiškintume.

– Taip ir žinojau, – sako Džeinė, iškeldama rankas.

– Aš nesakiau...

– Neįtikėtina. – Tomas atsistoja, nueina prie židinio ir alkūne atsiremia į atbrailą.

– Papasakok. Mums. – Džeinė pabrėžia kiekvieną žodį, brukdama raktus į užrakintas duris.

– Evelina...

– Nenorėjau...

– Juk nemanai, kad patikėsime, ką čia šneki, – sako Tomas.

– Mama, kas yra? – Violetos balsas persmelktas baimės.

– Kas gali būti blogiau už tavo su tėčiu pareiškimą, jog po metų padėsite šaukštą? – klausia Džeinė, ir aš, pati nenorėdama, nepaisydama šio pokalbio absurdiškumo, o gal kaip tik dėl jo, sutramdau juoką. Gerklėje jis plečiasi kaip rauda.

– Jei jūs visus metus saugotumėte mane kaip brangų porcelianą. Tai būtų blogiau. – Dalinis prisipažinimas išsprūsta man nespėjus susivokti, pirmoji pasakyta tiesa.

– Vadinasi, miršti, – sako Džeinė.

– Po metų, – sutinku, beviltiškai norėdama grįžti ten, kur pradėjome. *Paskutiniai metai. Kitą birželį.*

– Na ir nesąmonė, – sako Tomas.

– Mama, baik. – Džeinės žodžiai – tai ištiesta ranka, raginanti mane lipti į gelbėjimo valtį. Ji labiau nei kas kitas žino, koks jausmas yra bristi į vandenį, pasirengus pavojui. – Ar tu tikrai manai, kad tiesiog pritarsime?

Iškvėpiu, mano pasidavimas likimui tampa inkaru. *Antra stadija.* Prieš šešis mėnesius žinios apie pirmą stadiją išmušė pagrindą. *Liga sparčiai progresuoja... paprastai stadijas skiria mėnesiai, metai, neįmanoma pasakyti, bet jūsų atveju...* Dabar viską atiduočiau, kad tik galėčiau nusileisti laipteliu žemiau. Žinoma, Džozefas teisus. Mano būklę sauganti užkarda be galo trapi. Net ir man neprisipažinus, jie netrukus pro ją prasiveržtų.

– Aš sergu Parkinsono liga. Ji progresuoja greičiau, nei prognozavo gydytojai. Norėjau kuo ilgiau nuduoti, kad man daugiau mažiau viskas gerai, bet viskas taip sparčiai keičiasi...

Ištiesiu ranką, jos virpėjimo nenuslėptų net geriausias pokerio žaidėjas.

– Oi, mama, – išlemena Violeta.

– Jėzau, – prataria Tomas.

– Mama, o Dieve. Užjaučiu. Galėjai mums pasakyti... bet palauk, ar tik Maiklas Dž. Foksas neserga Parkinsonu? Tas aktorius, kuris visiškai veiksnus ir visai nesiruošia mirti? – klausia Džeinė.

– Skirtingi žmonės serga skirtingai. Gydytojas sako, kad mano atvejis neįprastas...

– Gerai, tai nueikime pas kitą gydytoją, – siūlo Tomas. – Ar išklausėte daugiau nuomonių?

– Štai kodėl nenorėjau jums sakyti. Pastaruosius kelerius metus mane visur tampė ir tyrė, ieškojau atsakymo, kuris numatytų kitokią baigtį, bet tokio atsakymo nėra. – Mano balsas prikimsta vardijant plikus faktus, dėstant neišvengiamą įvykių eigą, prieš kurią kovodama kruvinai nusidaužiau kumščius, o dabar pasiduodu, tarsi ir nebūčiau kovojusi už save. – Nenuoriu švaistyti likusio laiko ligoninėse, klinikose ir laukiamuosiuose, o jūs trys tuščiai ieškotumėte bala žino kokio įsivaizduojamo vaisto. Toks yra mano sprendimas. Mano diagnozė neginčijama.

– Derėjo mums pasakyti... būtume padėję, – sako Tomas. – Juk tai susiję ne vien tik su tavimi...

– Gal yra, ką galime padaryti, juk turi būti... – klausia Violeta.

– Palauk, gerai, – pertraukia Džeinė. – Taigi tu sergi Parkinsono liga... Kaip užjaučiu, mama, rimtai, labai užjaučiu... kaip baisu... bet sakei, kad jūs abu... palauk. Tėti, kuo tu sergi?

– Dieve mano... – Violetos veide vėl pasirodo siaubas, – kas *tau*?

Džozefas sumišęs prisimerkia.

– Kas man?

– Sakėte, kad abu baigiate gyvenimą, – sako Džeinė, jos emocijos suvaldytos, kaip gydytojos, studijuojančios ligos koretelę. – Kas tau yra?

– Man nieko...

– Jūsų tėvas priėmė vienašališką sprendimą, kad mano mirtis reikalauja jo mirties. Jei jums trims pavyks jį atkalbėti, būčiau labai dėkinga. Aš stengiausi.

– Evelina, – perspėja Džozefas.

– *Ką?* – Tomas trina kaktą. – Gerai, jūs abu išprotėjote.

– Tu visiškai sveikas? – Džeinės balsas bejausmis.

– Kiek žinau.

– Ir tu nori nusižudyti dėl mamos?

– Norėčiau, kad abu gyventume, bet ji aiškiai leido suprasti, kad tai ne išeitis, – įskaudintas šiurkščiai atsako Džozefas. Nebeliko kur slėptis, visos kortos ant stalo, nebėra kuo pridengti mūsų pasitraukimo.

– Ar čia koks nors nesveikas jūsų žaidimas, kas pirmas pasiduos? – klausia Tomas. – Nes dabar galime pasakyti, kad mus kvailinate.

– Nieko mes nekvailiname, – sakau, jau norėdama atsukti laiką atgal, užbaigti vakarą juos tvirtai apkabinusi, patikinus, kad visada būsime šalia; tokiu melu galėčiau įtikinti save vien savo valia. Nes labai noriu, kad tokia ir būtų tiesa.

– Deja, tikrai ne, – priduria Džozefas. Ar jis tikrai pajėgtų tai padaryti? Ar kuris nors iš mūsų pajėgtų? Viena yra prisipažinti, prisiimti jų skausmo, įsiūčio ir sielvarto našta, sukeltą vien mūsų žodžių... bet *padaryti*?

– Nė nežinau, ką pasakyti, – atsidūsta Džeinė.